

< Περὶ τῶν πονηρῶν πνευμάτων. >

Τὰ δὲ πονηρὰ πνεύματα τὴν τῆς πίστεως ἀλήθειαν διαφθείρειν ἐπιχειροῦντα, ὡσπερ καταχρῶνται τῇ τῶν θαυμάτων ἐνεργείᾳ, ὥστε αἰρέσεις εἰσάγειν καὶ τῆς ἀληθοῦς πίστεως τὰς ἀποδείξεις ἐκλύειν οὐ τῷ θαύματα ποιεῖν ἀληθῆ ἀλλὰ θαυμαστὰ τοῖς ἀνθρώποις δοκοῦντα, οὕτω καὶ τῇ προφητικῇ καταχρῶνται προρρήσει, οὐ προφητεύοντες ἀληθῶς, ἀλλὰ προλέγοντές τινα κατὰ τὴν τάξιν τῶν τοῖς ἀνθρώποις ἀφανῶν αἰτίων, ὡς δοκεῖν τὰ μέλλοντα προγινώσκειν ἐν ἑαυτοῖς· καὶ εἰ ἐκ τῶν φυσικῶν αἰτίων ἀποτελέσματα συμβεβηκότα προΐασιν, τὰ προειρημένα μέντοι πνεύματα τῇ τοῦ ἑαυτῶν νοῦ λεπτότητι μᾶλλον τῶν ἀνθρώπων ἴσασι πότε καὶ πῶς τὰ τῶν φυσικῶν αἰτίων ἀποτελέσματα κωλύεσθαι δύνανται, καὶ οὕτω περὶ τῶν μελλόντων προλέγοντες, θαυμαστότεροι καὶ ἀληθέστεροι τῶν ὁπώσποτε ἐπιστημόνων ἀνθρώπων δοκοῦσιν. Ἰῶν δὲ φυσικῶν αἰτίων ὑψηλότεραι καὶ τῆς ἡμετέρας γνώσεως ἐξηρημέναι αἱ δυνάμεις εἰσὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων, ἅς τοῖς προειρημένοις ἐγνώσθαι πνεύμασι κατὰ τὴν ἰδιότητα τῆς αὐτῶν φύσεως ἐκ τῶν ἀνωτέρων δηλόν ἐστιν. Ἐπεὶ τοίνυν πάντα τὰ ὑποκάτω σώματα, ταῖς δυνάμεσι καὶ κινήσεσι τῶν ἀνωτέρων διατίθενται, πολλῶ μᾶλλον τὰ προειρημένα πνεύματα παντὸς ἀστρολόγου δύνανται προλέγειν ἀνέμους καὶ λαίλαπας καὶ φθορὰς ἀέρος, f. 134 καὶ τὰ τοιαῦτα, ἃ περὶ τὰς μεταβολὰς τῶν ὑποκάτω σωμάτων ἐκ τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων συμβαίνουσιν. Ἀλλὰ τὰ οὐράνια σώματα εἰς τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς ἀντικρυς οὐ δύνανται δρᾶν· οἱ πλεῖστοι μέντοι ταῖς τῶν παθῶν ὀρμαῖς ἐπονται καὶ ταῖς σωματικαῖς ῥοπαῖς, ἐν οἷς ἐκεῖνα τὸ δραστήριον ἔχουσιν. Ἰῶν γὰρ σοφῶν μόνον ἐστίν, ὧν ὀλίγος ἐστὶν ἀριθμός, τοῖς τοιούτοις ἀνθίστασθαι πάθεσιν, κἀντεῦθεν συμβαίνει πολλὰ καὶ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων προλέγειν πράξεων, εἰ καὶ πολλάκις ἀποτυγχάνουσι διὰ τὴν τοῦ αὐτεξουσίου ἐλευθερίαν. Ἄ δὲ προγινώσκουσι, προλέγουσι μὲν οὐκ ἐλλάμποντες τὴν διάνοιαν, ὡς ἐν τῇ θείᾳ ἀποκαλύψει· οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ τούτων σκοπὸς τῷ τὴν ἀλήθειαν γινώσκειν τελειωθῆναι τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, ἀλλὰ μᾶλλον ὥστε τὴν ἀλήθειαν ἀπεστράφθαι· προλέγουσι δέ, ποτὲ μὲν κατὰ τὴν τῆς φαντασίας μεταβολὴν ἢ ἐν τῷ καθεύδειν, ὅταν δι' ἐνυπνίων μελλόντων τινῶν σημεῖα δεικνύωσιν, ἢ ἐν τῷ ἐγρηγορέναι, ὡς ἐπὶ τῶν <μαινομένων> καὶ φρενιτικῶν δηλόν, οἱ τινα τρόπον λέγουσι μέλλοντα· ποτὲ δὲ καὶ διὰ τινων ἐξωτερικῶν σημείων, ὡσπερ διὰ κινήσεων ἢ κλαγγῆς ὀρνίθων, καὶ διὰ τῶν φαινομένων ἐν ταῖς ἀνατομαῖς τῶν ζώων, καὶ ἐν στιγμῶν τινων διαγραφῇ, καὶ ἐν τοῖς ὁμοίοις, ἃ κλήρω τινὶ δοκεῖ γίνεσθαι·

1 Ce sous titre du même chapitre CLIV a été écrit en marge par la main qui a dressé l'index de tout l'ouvrage 32-33 <μαινομένων> (= *arreptitiis*), mot remplacé par un blanc dans A

ποτέ δὲ καὶ δρατῶς φαινόμενοι αἰσθητῶ λόγῳ τὰ μέλλοντα προλέγουσιν. Πολλάκις δὲ ταῦτα καὶ τῇ θείᾳ βουλήσει οἰκονομοῦνται, τῶν μακαρίων πνευμάτων ὑπηρετούντων, ἐπεὶ πολλὰ παρὰ Θεοῦ καὶ δι' ἐνυπνίων ἀποκαλύπτονται, ὡς τῷ Φαραὼ καὶ Βαρούχ, καὶ „οἱ ἐν τῷ κόλπῳ βαλλόμενοι κληροὶ πολλάκις καὶ παρὰ Θεοῦ παραμύγνυνται“, ὡς φησι Σολομών· ὁμοίως δὲ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐνεργείας συμβαίνει. Διὸ καὶ ἐν τῷ παλαιῷ νόμῳ ἅμα τῇ εἰδωλολατρείᾳ ἐκωλύετο ταῦτα, ὡς ἐν τῷ Δευτερονομίῳ λέγεται· „Οὐ μιμήσῃ τὰ βδελύγματα τῶν ἐθνῶν“, οἷς ἐδούλευον δηλονότι τοῖς εἰδώλοις, „μηδὲ ἔστω ἐν σοὶ τὸν υἶόν αὐτοῦ ἢ τὴν θυγατέρα ἄγων διὰ πυρός, ἢ μάγους ἐπερωτῶν, ἢ παρατηρῶν ἐν ὑπνοῖς, ἢ οἰωνούς. Μὴ ἔστω φαρμακός, ἢ ἐπαιιδός, ἢ ἐγγαστρίμυθος, ἢ μάντις ζητῶν ἀλήθειαν ἀπὸ τῶν νεκρῶν“.

Τῷ δὲ τῆς πίστεως κηρύγματι μαρτυρεῖ καθ' ἕτερον τρόπον τὸ προφητεύειν, καθόσον δηλονότι τινὰ δεῖν κατέχεσθαι πίστει | κηρύττονται, f. 184^v ἃ γίνονται ἐπὶ χρόνον, ὡσπερ ἡ τοῦ Χριστοῦ γέννησις, ἡ σταύρωσις καὶ ἡ ἀνάστασις, καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ ἵνα μὴ ταῦτα ὑπὸ τῶν κηρυττόντων πεπλάσθαι πιστεύονται, ἢ κατὰ τύχην ἀποβῆναι, προφίταις εἰρημένα πολλῶν πρότερον δείκνυνται. “Οθεν καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ὁ Ἀπόστολος φησὶν· „Παῦλος δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον Θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα“.

Μετὰ δὲ τὸν βαθμὸν τῶν ἀμέσως παρὰ Θεοῦ τὰς ἀποκαλύψεις δεχομένων, ἔστι καὶ ἕτερος βαθμὸς χάριτος ἀναγκαῖος, τὸ δύνασθαι ἐρμηνεύειν ταῦτα, Γραφῇ πρὸς τὴν τῶν ἐσομένων διδασκαλίαν παραδεδομένα, ὡς ἐν τῇ Γενέσει λέγεται· „Οὐχὶ παρὰ Θεοῦ ἡ διασάφησις;“

Ἐπειτα καὶ ἕτερος ἔσχατος βαθμὸς, τῶν πειθομένων τοῖς πρὸς ἄλλους μὲν ἀποκαλυφθεῖσι, παρ' ἄλλων δὲ ἐρμηνευομένοις πιστῶς· τοῦτο δὲ ὅτι δῶρόν ἐστι Θεοῦ προαποδέδεικται. Ἐπεὶ δὲ διὰ τῶν πονηρῶν πνευμάτων γίνεται ὁμοία τούτοις, ἵνα μὴ διὰ τῶν τοιούτων ἀπατώμενοι οἱ ἄνθρωποι, τῷ ψεύδει πιστεύωσιν, ἀναγκαῖον τῇ τῆς θείας χάριτος βοηθείᾳ διδάσκεισθαι τὴν τῶν πνευμάτων διάκρισιν, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ Ἰωάννου· „Μὴ παντὶ πιστεύετε πνεύματι, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰσιν“.

Ταῦτα τοίνυν τῆς χάριτος τὰ ἀποτελέσματα πρὸς καταρτισμὸν καὶ βεβαίωσιν τῆς πίστεως τεταγμένα ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτη ὁ Ἀπόστολος ἀριθμεῖ, λέγων· „Ἄλλω μὲν γὰρ διὰ Πνεύματος δίδοται λόγος σο-

1 φαινόμενοι corrigé de φαινόμενα A 4 Prov. 16, 33 6 ἐνεργείας corrigé de ἀνεργείας A 8 Deut. 18, 9-11 19 Rom. 1, 1-3 26 Gen. 40, 8 32 I Ioh. 4, 1 36 I Cor. 12, 8-10

φίας, ἑτέρῳ δὲ λόγος ἐπιστήμης κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ἄλλῳ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, ἄλλῳ, χάρισμα λαμάτων ἐν ἐνὶ Πνεύματι, ἄλλῳ δυνάμεων ἐνέργεια, ἑτέρῳ προφητεία, ἄλλῳ διάκρισις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία λόγων“. Ἐν δὲ τοῖς προειρημένοις τῆς
 5 χάριτος ἀποτελέσμασιν ἐνὶ διαφορᾷ· πᾶσι μὲν γὰρ τὸ τῆς χάριτος ὄνομα πρόσσεστιν ὡς προῖκα διδομένοις, τὸ δὲ τῆς ἀγάπης ἀποτέλεσμα κυρίως οὕτω καλεῖται ὡς κεχαρισμένον παιοῦν τῷ Θεῷ, ὡς ἐν Παροιμίαις·
 „Ἐγὼ τοὺς ἐμὲ φιλοῦντας φιλῶ“. Ὅθεν ἡ ἐλπίς καὶ ἡ πίστις καὶ τὰ
 f. 135 ἄλλα καὶ ἐν ἁμαρτωλοῖς καὶ μὴ κεχαρισμένοις | Θεῷ δύνανται εἶναι· μόνη
 10 δὲ ἡ ἀγάπη ἰδίως χαρίζεται τοῖς δικαίοις, ὅτι „ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ“, ὡς ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Ἰωάννου λέγεται.

Ἔστι καὶ ἄλλη διαφορὰ ἐν αὐτοῖς. Ἐνια μὲν γὰρ αὐτῶν πρὸς ὅλην τὴν τοῦ ἀνθρώπου ζωὴν εἰσὶν ἀναγκαῖα, ὡς ἄνευ τούτων οὐ δυναμένου
 15 σωθῆναι, οἷον πιστεύειν, ἐλπίζειν, ἀγαπᾶν, ὑπακούειν ταῖς θείαις ἐντολαῖς· τὰ δ' ἄλλα πρὸς ὠρισμένους καιροὺς καὶ τόπους εἰσὶν ἀναγκαῖα, ὡς τὸ θαυματουργεῖν, τὸ προλέγειν τὰ μέλλοντα, καὶ τὰ ὅμοια. Πρὸς μὲν οὖν τὰς προτέρας χάριτας ἐγγίνονται τοῖς ἀνθρώποις καθ' ἕξιν τινὲς τελειότητες, ὥστε κατ' ἐκείνας δύνασθαι τοῦ καιροῦ καλοῦντος ἐνεργεῖν·
 20 πρὸς δὲ τὰς δευτέρας οὐ δίδονται καθ' ἕξιν τελειότητες, ἀλλ' ἐπίπνοιαί τινες ὑπὸ Θεοῦ γίνονται, αἱ παύονται παυομένης τῆς ἐνεργείας, καὶ ταύτας ἐπανακάμπτειν ἀνάγκη, ὅταν καὶ τὴν ἐνέργειαν ἐπανελθεῖν συμφέρον ᾖ, ὥσπερ οἱ προφήται ἐν ἐκάστη ἀποκαλύψει καινῷ φωτὶ λάμπονται, καὶ ἐν ἐκάστη θαυμάτων ἐνεργείᾳ ἀνάγκη παρεῖναι ἐκ νέου τὸ δραστήριον τῆς
 25 θείας δυνάμεως.

CLV. — Ὅτι ὁ ἀνθρώπος δεῖται τῆς βοηθείας τῆς θείας χάριτος, ὥστε παραμεῖναι ἐν τῷ ἀγαθῷ.

Πᾶν γὰρ τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ μεταβλητὸν δεῖται βοηθείας τινὸς ἀκινήτου
 30 κινουόντος, ὥστ' ἐν ἐνὶ πεπηγέναι· ὁ δὲ ἀνθρώπος μεταβλητὸς ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Πρὸς τὸ ἀκινήτως τοίνυν ἐν τῷ ἀγαθῷ διαμεῖναι τῆς θείας δεῖται βοηθείας.

Ἔτι, τὸ διαμένειν ἐν τῷ ἀγαθῷ ὑπὲρ τὴν δυνάμιν ἐστὶ τοῦ αὐτεξουσίου· τὸ μὲν γὰρ ὑποπίπτον αὐτῇ πᾶν ὡς ἐνταυθοῖ ἢ νῦν ἐστὶ πρακτόν·
 35 τὸ δὲ διαμένειν συνέχειαν ἐνεργείας δηλοῖ κατὰ πάντα τὸν χρόνον. Πρὸς δὲ τὸ ὑπερβαῖνον τὴν τοῦ αὐτεξουσίου δυνάμιν δεῖται τῆς ἐκ τῆς θείας χάριτος βοηθείας ὁ ἀνθρώπος.

Ἐντεῦθεν ἐστὶ τὸ ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους· „Ὁ ἐναρξάμενος ἐν ἡμῖν

ἀγαθοῦ ἔργου, αὐτὸς τελειώσει καὶ μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ ἐν τῇ πρώτῃ Πέτρου· „Ὁ Θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ἡμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν, μικρὸν παθόντας αὐτὸς τελειώσει καὶ βεβαιώσει καὶ στηρίξει“· καὶ ἐν τοῖς Ψαλμοῖς εὐχεται περὶ διαμονῆς· „Κατάρτισαι τὰ διαβήματά μου ἐν ταῖς τρίβοις σου, ἵνα μὴ σαλευθῶσι τὰ διαβήματά μου“· καὶ ἐν τῇ πρὸς Τίτον· „Ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν παρακαλέσαι τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ βεβαιώσει ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ“. Καὶ τὸ „ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου“ τοῦτο βούλεται. Οὐ γὰρ ἂν ἤλθεν ἡ τοῦ Θεοῦ βασιλεία ἡμῖν μὴ ἐν τῷ ἀγαθῷ διαμείνασιν· ἐμπαικτῶν δ' ἂν ἦν παρὰ Θεοῦ ζητεῖν τι, οὐτινος αὐτὸς οὐκ ἂν ἦν δοτήρ. Ἡ ἄρα διαμονὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ ἀγαθῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ, καὶ δεῖται τῆς ἐκ τῆς θείας χάριτος βοηθείας πρὸς τὸ μέχρι τέλους ἐν τῷ ἀγαθῷ διαμένειν, οὐ διδομένης ἐπὶ τῇ καθ' ἑξὶν χάριτι πρὸς τὸ τάγαθὰ πράττειν ἄλλης χάριτος πρὸς τὸ διαμένειν, ἀλλὰ μετὰ πάσας τὰς ἀπὸ τῆς χάριτος ἑξῆς τῆς θείας προνοίας ἑξωθεν κυβερνώσης τὸν ἄνθρωπον.

CLVI. — Ὅτι ὁ δι' ἁμαρτίαν τῆς χάριτος ἐκπεσὼν ἐπανακληθῆναι δύναται διὰ χάριτος.

Τῆς αὐτῆς γὰρ δυνάμεως συνέχειν τι καὶ παρατραπὲν ἀποκαταστήσαι· ὡσπερ γὰρ διὰ τῆς φυσικῆς δυνάμεως ἐν τῷ σώματι ἡ ὑγεία συνέχεται, οὕτω διὰ τῆς αὐτῆς φυσικῆς δυνάμεως φθαρεῖσα ἀποκαθίσταται. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀγαθῷ διαμένει τῇ τῆς θείας χάριτος βοηθείᾳ· ὥστε καὶ δι' ἁμαρτίας παρατραπείσῃ τῇ τῆς αὐτῆς χάριτος βοηθείᾳ δυνήσεται ἀποκαταστήναι.

Ἔτι, ἐκεῖνα μόνον ὁ ἄνθρωπος οὐ δύναται ἐπαναλαβεῖν, ἃ διὰ τῆς γενέσεως πρόσεστι τούτῳ, ὡς τὰς φυσικὰς δυνάμεις καὶ τὰ μέλη διὰ τὸ μὴ δύνασθαι πάλιν γεννηθῆναι. Ἡ δὲ τῆς χάριτος βοήθεια γεννηθέντι καὶ ἤδη ὄντι δίδεται, ὥστε δύναται αὐτὴν ἐπαναλαβεῖν, τῶν ἁμαρτημάτων ἀπαλειφθέντων.

Ἔτι, αἱ διὰ τῶν ἐνεργειῶν κτηθεῖσαι ἑξῆς, εἴτα ἀποβληθεῖσαι, διὰ τῶν αὐτῶν ἐνεργειῶν ἐπανέρχονται· ἡ δὲ χάρις διάθεσις τις καθ' ἑξὶν ἐν τῇ ψυχῇ.

Ἔτι, οὐκ εἰκῆ δέδοται τῷ ἀνθρώπῳ ἐπιτηδειότης τοῦ κινεῖσθαι πρὸς τὸ ἀγαθὸν μετὰ τὸ δι' ἁμαρτίας ἐν ἑξεί τοῦ κακοῦ γεγονέναι, ὃ δῆλον ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἐπὶ τῷ κακῷ λύπης παραμενουσῶν τῷ ἀνθρώπῳ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν.

Ἐντευθέν ἐστὶ τὸ ἐν τῷ Ἡσαΐα· „Ἐὰν ὡσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς

2 I Pet. 5, 10 5 Ps. 16, 5 6 non Tit., mais II Thess. 2, 15-16 20 ὑγεία
sic A 37 Is. 1, 18

κόκκινον, ὡς χίονα λευκανῶ“· καὶ ἐν ταῖς Παροιμίαις· „Πάντα παραπτώματα ἢ ἀγάπη καλύπτει“· οὔτε μάτην παρὰ τοῦ Κυρίου καθημέραν ζητοῦμεν· „Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν“· Ἐντεῦθεν ἢ αἴρεσις τῶν
 f. 186 Ναυατινῶν | ἀποκλείεται, λεγόντων ὡς ἐπὶ τοῖς μετὰ τὸ βάπτισμα ἀμαρτη-
 6 θεῖσιν οὐ δυνατὸν τὸν ἄνθρωπον συγγνώμης τυχεῖν.

CLVII. — Ὅτι οὐ δύναται τῆς ἀμαρτίας ἀπαλλαγῆναι ὁ ἄνθρωπος εἰ μὴ διὰ τῆς χάριτος.

Ὁ γὰρ ἄνθρωπος διὰ τῆς πρὸς θάνατον ἀμαρτίας τοῦ ἐσχάτου τέλους
 10 ἀφίσταται, διὰ μόνης δὲ τῆς χάριτος εἰς τὸ ἐσχάτον τάττεται τέλος· διὰ μόνης ἄρα τῆς χάριτος δύναται τῆς ἀμαρτίας ἀναστῆναι.

Ἔτι, διὰ τοῦ πρὸς θάνατον ἀμαρτήματος ὁ ἄνθρωπος προσκρούει τῷ Θεῷ, τὸ δὲ πρόσκομμα διὰ τῆς ἀγάπης ἀναιρεῖται. Ἀδύνατον ἄρα τῆς πρὸς θάνατον ἀμαρτίας ἀναστῆναι τὸν ἄνθρωπον εἰ μὴ διὰ τῆς χάριτος,
 15 δι' ἧς φιλία τις γίνεται μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου.

Ἐντεῦθεν τὸ ἐν τῷ Ἡσαΐα· „Ἐγὼ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας“· καὶ ἐν τοῖς Ψαλμοῖς· „Ἀφήκας τὰς ἀνομίας τῷ λαῷ σου· ἐκάλυψας πάσας τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν“.

20 CLVIII. — Ὅπως ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀμαρτίας ἐλευθεροῦται.

Πρὸς δὲ τὸ τὴν τῆς ὀρθότητος ἕξιν ἐπανελθεῖν, θείας χάριτος βοηθεῖα δεῖ τῆς ἀμαρτίας ἀποπηδῆσαι πρότερον, δι' ἧς ἐξέκλινε τῆς ὀρθότητος, οὐ μόνον τῇ ἐξωθεν ἐνεργείᾳ πεπαυμένον δηλονότι τοῦ ἀμαρτάνειν, ἀλλὰ καὶ τῇ θελήσει· τοῦτο δ' ἔστιν, ὅταν αὐτῷ καὶ τοῦ γενομένου μεταμέλη
 25 καὶ τὸ μέλλον προτίθεται φυλάττεσθαι· ἄλλως γὰρ οὐκ ἂν εἶη τὸ ἀμαρτάνειν ἐναντίον τῇ αὐτοῦ θελήσει, εἰ μὴτ' ἀλγοίη, μήτε βεβαίως προτίθεται φυλάττεσθαι τοῦ λοιποῦ. Δεῖ δὲ τὴν θέλησιν διὰ τῶν ἐναντίων ἀποχωρῆσαι τῆς ἀμαρτίας τοῖς δι' ὧν ἐπὶ τὴν ἀμαρτίαν ἀπέκλινεν ἐφέσει καὶ ἡδονῇ τῇ περὶ τὰ αἰσθητά, καὶ ἀποχωρήσει τοίνυν διὰ τινῶν ἀλγεινῶν, οἷς
 30 λυπήσεται διὰ τὸ ἀμαρτεῖν. Ὡς γὰρ δι' ἡδονῆς ἢ βούλησις εἰλκυσται πρὸς τὴν τῆς ἀμαρτίας συγκατάθεσιν, οὕτω διὰ τῶν κολάσεων εἰς τὸ τὴν ἀμαρτίαν βδελλύττεσθαι βεβαιοῦται.

Ἔτι, ἀναγκαῖόν ἐστι πρὸς τὴν τῆς θείας ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης φανέρωσιν καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ δόξαν ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας ἀποδίδοσθαι
 35 τιμωρίαν, καὶ ὡς ἐναντία τῇ ἐκ Θεοῦ καταστάσει τάξει ἐποίει ὁ ἀμαρτάνων, τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ παραβαίνων, οὕτω τοῦτ' ἐν ἑαυτῷ ἀντισηκοῦν τῷ κολάζειν ἑαυτὸν ὑπὲρ οὗ πρότερον ἤμαρτεν.

1 Prov. 10, 12 16 Is. 43, 25 17 Ps. 84, 3 28 ἀπέκλινεν deux fois écrit A
 35 καταστάσει A

Δηλον οὖν ἐντεῦθεν, ὅτι μετὰ τὸ διὰ τῆς χάριτος τυχεῖν ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν | καὶ πρὸς τὴν χάριν ἐπανελθεῖν, ἔνοχος ἔτι τινὸς κολά- f. 136 v
σεως μένει κατὰ τὴν θείαν δικαιοσύνην ὑπὲρ τῆς πεπραγμένης ἁμαρτίας, ἣν δὴ κόλασιν εἰ ἐκουσίως ἑαυτὸν ἀπαιτοῖ, λέγεται κατὰ τοῦτο πρὸς τὸν Θεὸν διαλύεσθαι καθόσον πόνῳ καὶ μόχθῳ ἔπεται τῇ θεόθεν κατα- 6
στάσει τάξει, ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας κολάζων, ἣν ἁμαρτῶν παρέβη, τῇ ἰδίᾳ θελήσει ἐπόμενος. Εἰ δὲ ἑαυτὸν ταύτην οὐκ ἀπαιτοῖ τὴν δίκην, παρὰ Θεοῦ ἡ κόλασις αὐτῇ ἐπαχθήσεται, τῶν τῇ θείᾳ ὑποκειμένων προ-
νοῖα ἀτάκτως μείναι μὴ δυναμένων· ἡ δὲ τιμωρία αὕτη, διαλυτικὴ μὲν μετὰ τῆς αἵρέσεως τοῦ πάσχοντος γινομένη, καθαρτικὴ δέ, ἄλλου τιμω- 10
ρουμένου καὶ ἐπαναγόντος. Ἐντεῦθεν ἐστὶν ὃ φησὶν ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ· „Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· νῦν δὲ κρινόμενοι ὑπὸ Κυρίου παιδεύομεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν“.

Δυνατὸν μέντοι τὴν τῆς ἁμαρτίας κατάγνωσιν καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν τῆς διανοίας συνάφειαν οὕτως ἰσχυρὰν εἶναι τῷ ἐπιστρέφοντι ὡς μηδεμίαν 15
ἐναπομένειν κολάσεως ὀφειλήν. Ἡ γὰρ μετὰ τὴν ἄφεισιν τῆς ἁμαρτίας τιμωρία πρὸς τοῦτ' ἐστὶν ἀναγκαία, ὥστε τὴν διάνοιάν τε βεβαιωθῆναι καὶ ἐνιδρυθῆναι τῷ ἀγαθῷ πλέον τῷ διὰ τῆς κολάσεως σωφρονισθέντι·
ἰατρεῖαι γὰρ τινὲς εἰσὶν αἱ κολάσεις, καὶ ἴν' ἡ τῆς δικαιοσύνης φυλάττηται τάξις, τοῦ ἁμαρτόντος δίκην ὑπέχοντος. Ἡ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη ἀρκεῖ 20
τὴν τοῦ ἀνθρώπου διάνοιαν ἐν τῷ ἀγαθῷ βεβαιῶσαι, ἰδίως εἰ καὶ σφοδρὰ εἶη. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ τῆς ἁμαρτίας κατάγνωσις, ἐπιτεταμένη οὖσα, μεγάλην ὀδύνην ἐπάγει· ὅθεν διὰ τὴν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ σφοδρότητα καὶ τῆς παρελθούσης ἁμαρτίας τὸ μῖσος τὸ τῆς διαλυτικῆς καὶ καθαρτικῆς τιμωρίας ἀναγκαῖον ἐκβάλλεται· καὶ εἰ μὴ τοιαύτη ἡ ἐκείνων εἶη σφοδρότης ὥστε 25
τὴν τιμωρίαν παντελῶς ἐκβαλεῖν, ὅμως ὅσω σφοδρότερον εἶη τοῦτο, το-
σοῦτον ἔλαττον τιμωρίας ἀρκέσει· ἀ δὲ διὰ τῶν φίλων ποιούμεν, δι' ἡμῶν αὐτῶν δοκοῦμεν ποιεῖν. Ἡ γὰρ φιλία, καὶ μάλιστα ἡ τῆς ἀγάπης, ἐκ τῶν δύο ποιεῖ ἐν διὰ τῆς διαθέσεως, καὶ διὰ τοῦτο ὡσπερ δι' ἑαυτοῦ τις, οὕτω καὶ δι' ἄλλου δύναται ἀπολογήσασθαι τῷ Θεῷ, ἐξαιρέτως ὅταν καὶ f. 137
ἀνάγκη ᾗ, καὶ εἰς ὑπὲρ ἑτέρου διαλύεσθαι δύναται, ὅταν ἐκάτερος ἐν ἀγάπῃ ᾗ. Ἐντεῦθεν ἐστὶν ὃ φησὶν ὁ Ἀπόστολος· „Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ“.

CLIX. — Ὅτι τῷ ἀνθρώπῳ λογίζεται τὸ ἐπιστρέφειν 35
πρὸς τὸν Θεόν, εἰ καὶ ἀπλῶς τοῦτο μὴ δύναται.

Δεῖ γὰρ εἰδέναι ὡς, εἰ καὶ μηδεὶς διὰ τῆς τοῦ αὐτεξουσίου κινήσεως δύναται τὴν θείαν χάριν ἀντὶ μισθοῦ λαβεῖν, δύναται μέντοι κωλύσαι

12 I Cor. 11, 31-32 32 Gal. 6, 2 35 μὴ devant ἐπιστρέφειν effacé dans A (Latin = si ad Deum non convertatur)

ἑαυτὸν ὥστε μὴ ταύτην λαβεῖν· λέγεται γὰρ περὶ τινῶν ἐν τῷ Ἰώβ·
 „Εἶπον τῷ Θεῷ· ἀπόστηθι ἀφ' ἡμῶν· τὴν ἐπιστήμην τῶν ὁδῶν σου οὐ
 θέλομεν“. Ὅθεν ἐν τῇ δυνάμει τοῦ αὐτεξουσίου κειμένου τὴν ὑποδοχὴν
 κωλύσαι τῆς χάριτος, ἢ μὴ κωλύσαι, οὐκ ἀπεικότως ἀμαρτίαν λογιστέον
 τῷ τῇ τῆς θείας χάριτος ὑποδοχῇ κατασκευάζοντι κώλυμα. Ὁ γὰρ Θεὸς
 τὸ ἐπ' αὐτῷ ἑτοιμὸς ἐστὶ πᾶσι χάριν παρέχειν· „Θέλει γὰρ πάντας ἀν-
 θρώπους σωθῆναι“, καὶ ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον λέγεται, καὶ τὰ ἑξῆς·
 ἀλλ' ἐκεῖνοι στεροῦνται μόνοι τῆς χάριτος ὅτινες ἐν ἑαυτοῖς ἐμπόδια ταύτη
 παρασκευάζουσιν, ὡσπερ τοῦ ἡλίου τὸν κόσμον φωτίζοντος, τῷ τοὺς ὀφ-
 10 θαλμοὺς κλείοντι εἰς μέμφιν λογισθείη, εἴ τι διὰ τοῦτο κακὸν ἔποιτο,
 εἴ καὶ μὴ δύναίτο βλέπειν, ἂν μὴ τῷ τοῦ ἡλίου φωτὶ προκαταλαμβάνηται.

CLX. — Ὅτι ὁ ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ ὢν ἄνευ τῆς χάριτος οὐ
 δύναται τὴν ἀμαρτίαν ἐκφυγεῖν.

15 Τὸ δὲ δύνασθαι τινὰ τῷ αὐτεξουσίῳ μὴ κωλύσαι τὴν χάριν, ἐν τοῖς
 ἀκεραῖαν ἔχουσι τὴν φυσικὴν ἐστὶ δυνάμειν. Εἰ δὲ διὰ προηγησαμένην
 ἀταξίαν εἰς τὸ κακὸν ἀποκλῖνοι, οὐκ ἐστὶ παντελῶς ἐν τῇ τούτου δυνάμει
 μηδὲν κώλυμα θεῖναι τῇ χάριτι, ἀλλ' εἴ καὶ ἐπὶ τι ἀκαριαῖον πράξεως
 τινὸς ἀμαρτήματος μερικοῦ ἀποσχέσθαι δυνήσεται τῇ ἰδίᾳ δυνάμει, ὅμως,
 20 εἴ ἐπὶ πολὺ ἐγκαταλειφθείη, εἰς ἀμάρτημα πάντως πεσεῖται, ἐξ οὗ τῇ
 χάριτι ἐμπόδιον γίνεται. Ὅταν γὰρ ἡ τοῦ ἀνθρώπου διάνοια τῆς ὀρθό-
 τητος ἀποπέσοι, φανερόν ὡς ἀπέστη τῆς τάξεως τοῦ προσήκοντος τέλους.
 Τὸ τοίνυν ὀφείλον ἐξαιρέτως δι' ἐφέσεως εἶναι ὡσπερ ἔσχατον τέλος γίνεται
 ἦττον ἐφετὸν τοῦ ἐφ' ὃ ἡ διάνοια ὡς εἰς ἔσχατον τέλος ἀτάκτως ἐπέστραπται.
 f. 137 v | Ὅσακις ἂν τοίνυν τι συναντήσῃ τῷ ἀτάκτῳ μὲν τέλει προσήκον, τῷ δὲ
 προσήκοντι μαχόμενον τέλει, αἰρήσεται τοῦτο ὁ ἄνθρωπος, εἴ μὴ ἐπὶ τὴν
 προσήκουσαν ἐπανάγοιτο τάξιν, ὥστε τὸ προσήκον τέλος ἀπάντων προ-
 τιμᾶν, ὅπερ ἐστὶ τῆς χάριτος ἔργον. Ὅταν δ' αἰρώμεθα τι τῷ ἐσχάτῳ
 μαχόμενον τέλει, ἐμπόδιον ποιούμεν τῇ χάριτι τῇ πρὸς τὸ τέλος ἀγούσῃ.
 30 Ὅθεν φανερόν, ὅτι μετὰ τὴν ἀμαρτίαν οὐ δυνατὸν πάσης ἀμαρτίας ἀπο-
 σχέσθαι τὸν ἄνθρωπον πρὸ τοῦ διὰ τῆς χάριτος ἐπὶ τὴν προσήκουσαν
 τάξιν ἐπαναχθῆναι.

Ἔτι, ὅταν ἐπὶ τι ἡ διάνοια κλίνη, οὐκ ἤδη ὁμοίως ἔχει πρὸς ἑκάτερον
 τῶν ἀντικειμένων, ἀλλὰ μᾶλλον ἐφ' ὃ ἔκλινεν· ἐφ' ὃ δὲ μᾶλλον ἡ διάνοια
 35 ῥέπει, ἐκεῖνο καὶ αἰρεῖται, εἴ μὴ τούτου ἀπαχθείη ὡσπερ μελέτη τινὴ
 τῷ τὸν λογισμὸν ἐθισθῆναι ἀποσειεσθαι τὰ τοιαῦτα· ὅθεν καὶ ἐν τοῖς
 αἰφνιδίοις ἐξαιρέτως τῆς ἔνδον διαθέσεως σημεῖον ἐστὶ λαβεῖν. Οὐκ ἐστὶ
 δὲ δυνατὸν τὴν διάνοιαν τοῦ ἀνθρώπου, διηνεκῶς ἐν ἐκείνῃ εἶναι τῇ

ἀγρυπνία, ὥστ' ἀποσεῖσθαι διὰ τοῦ λόγου ὅπερ ἂν οὐκ ἦ δέον βούλεσθαι ἢ πράττειν, καὶ διὰ τοῦτο αἰρεῖται ποτε ἐκεῖνο, ἐφ' ὃ ἔκλινε, τῆς ῥοπῆς μενούσης· καὶ οὕτως, εἰ ἐπὶ τὸ ἀμάρτημα κλῖνοι, οὐκ ἀρκέσει μέχρι πολλοῦ, ὥστε μὴ ἀμαρτεῖν καὶ κώλυμα ποιῆσαι τῇ χάριτι, εἰ μὴ πρὸς τὴν τῆς ὀρθότητος στάσιν ἐπαναχθείη. Πρὸς τοῦτο δὲ συνεργούσι καὶ αἱ τῶν φυσικῶν παθῶν ὀρμαί, καὶ τὰ κατ' αἰσθησιν ἐφετά, καὶ τῶν παθῶν πλείστα, προφάσεις οὔσαι τοῦ ἀμαρτάνειν, δι' ὧν ῥαδίως εἰς τὸ ἀμαρτάνειν ὑπαγόμεθα, εἰ μὴ τις δι' ἰσχυρᾶς ἰδρύσεως ἐν τῷ ἐσχάτῳ τέλει ἀφελκυσθείη, ἣν ἡ χάρις ποιεῖ.

Ἐντεῦθεν ἐστὶ τὸ ἐν τοῖς Ψαλμοῖς· „Ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύν μου μὴ ἐγκαταλίπῃς με, Κύριε“· καὶ ὁ Κύριος εὐχεσθαι ἡμᾶς διδάσκει μὴ εἰσενεχθῆναι εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥυσθῆναι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ἄλλ' εἰ καὶ οἱ ἐν ἀμαρτίαις ὄντες οὐ δύνανται φυλάττεσθαι τῇ ἰδίᾳ βουλήσει ὥστε μὴ κωλύειν τὴν χάριν, μὴ τῇ θείᾳ χάριτι βοηθούμενοι, οὐχ ἥκιστα εἰς ἀμαρτίαν αὐτοῖς τοῦτο λογίζεται. Αὕτη γὰρ ἡ ἀσθένεια ἐκ προηγησαμένης ἀμαρτίας ἐν αὐτοῖς καταλείπεται, ὥσπερ ὁ μεθύων οὐκ ἂν παραιτήσαιτο ὑπὲρ τοῦ φόνου, ὃν τῇ ἐκουσίῳ ἀμαρτίᾳ | τῆς μέθης ἐτόλμησεν. f. 138

CLXI. — Ὅτι ὁ Θεὸς τινὰς μὲν τῆς ἀμαρτίας ἐλευθεροῖ, τινὰς δὲ ἐναφίησιν τῇ ἀμαρτίᾳ. 20

Ἄλλ' εἰ καὶ ὁ ἀμαρτάνων κωλύει τὴν χάριν, καὶ καθόσον ἡ τῶν πραγμάτων τάξις ἀπαιτεῖ οὐκ ἔστι δίκαιος αὐτὴν δέξασθαι, ὅμως ἐπεὶ καὶ παρὰ τὴν ἐντεθείσαν τοῖς πράγμασι τάξιν ὁ Θεὸς ἐνεργεῖν δύναται, ὥσπερ ἔταν φωτίζει μὲν τὸν τυφλόν, ἀνιστᾷ δὲ τὸν νεκρὸν ὑπερβολῇ ἀγαθότητος, οὕτω καὶ τοὺς τὴν χάριν κωλύοντας φθάνει τῇ αὐτοῦ βοηθείᾳ ἀποστρέφων τοῦ κακοῦ καὶ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐπιστρέφων· καὶ ὥσπερ οὐ τοὺς τυφλοὺς πάντας φωτίζει ἢ τοὺς ὀδυνωμένους ἰάται, ἵνα κἂν τοῖς θεραπευομένοις ἢ δύναμις αὐτοῦ φανερωταὶ κἂν τοῖς ἄλλοις ἢ τῆς φύσεως φυλάττηται τάξις, οὕτως οὐδὲ πάντας τοὺς τὴν χάριν κωλύοντας φθάνει τῇ ἑαυτοῦ βοηθείᾳ ἀποστρέφων μὲν τοῦ κακοῦ, πρὸς δὲ τὸ ἀγαθὸν ἐπιστρέφων, ἀλλὰ τινὰς, ἐν οἷς ἂν βούλοιτο τὸ ἑαυτοῦ ἔλεος ἐκφῆναι οὕτως ὥστ' ἐν τοῖς ἄλλοις δῆλῃν εἶναι τὴν τοῦ δικαίου τάξιν. Ἐντεῦθεν ἐστὶ τὸ ἀποστολικὸν ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους· „Ἡ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν“.

CLXII. — Ὅτι ὁ Θεὸς οὐδενὶ τοῦ ἀμαρτάνειν αἰτία. 25

Καταλείπει μὲν γὰρ τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐν ταῖς ἀμαρτίαις κατὰ τὸ προσῆκον, οὐκ ἐνάγει δὲ πρὸς αὐτάς. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι κατὰ τὸ ἀποπλανᾶσθαι

τοῦ ἐσχάτου τέλους ἀμαρτάνουσιν, ὡς ἐδείχθη. Ἐπεὶ δὲ πᾶν τὸ ποιῶν πρὸς τὸ ἴδιον καὶ ἑαυτοῦ οἰκεῖον ποιεῖ, ἀδύνατον, τοῦ Θεοῦ ποιῶντος, τοῦ ἐσχάτου τέλους ἀποπίπτειν τινὰς, ὃ ἐστὶν ὁ Θεός. Ἀδύνατον ἄρα ἀμαρτάνειν τινὰς ποιεῖν τὸν Θεόν.

6 Ἐτι, τὸ ἀγαθὸν κακοῦ αἰτία οὐ δύναται εἶναι.

Ἐτι, τὸ ποιεῖν ἕτερον ἀμαρτάνειν μάχεται τῇ σοφίᾳ καὶ τῇ ἀγαθότητι τοῦ ἀνθρώπου· πολλῶ μᾶλλον τῇ θεῷ, ἢ πηγῇ τῆς ἀνθρωπίνης ἐξηρημένη ἐστίν.

Ἐτι, τὸ ἀμάρτημα πᾶν, ἐκ τῆς ἀσθενείας τῆς προσεχοῦς αἰτίας, οὐκ
10 ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ πρώτου ποιῶντος, παρ' οὗ πᾶσα τελειότης ἐστίν.

Ἐντεῦθεν ἐστὶ τὸ ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ· „Μὴ εἴπῃς· ἐκείνός με ἀπεπλάνησεν“· καὶ μετ' ὀλίγα· „Οὐδενὶ ἐνετείλατο τὰ ἄνομα πράττειν, καὶ οὐδενὶ δέδωκεν εὐρυχωρίαν τοῦ ἀμαρτάνειν“· καὶ ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ Ἰακώβου· | „Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ὑπὸ Θεοῦ πειράζεται· ὁ γὰρ Θεὸς
15 πειράζει οὐδένα“. Τὸ δὲ ἐν τῇ Ἐξόδῳ· „Ἐγὼ ἐσκλήρυνα τὴν καρδίαν Φαραὼ καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ“· καὶ ἐν τῷ Ἡσαΐα· „Τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν“, καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ ἐν τῷ Ἡσαΐα· „Ἐπλάνησας ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ὁδῶν σου, καὶ ἐγκλήρυνας τὴν καρδίαν ἡμῶν τοῦ μὴ φοβεῖσθαί σε“· καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους·
20 „Παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν τοῦ ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα“, οὕτω νοεῖται ὡς τοῦ Θεοῦ τισὶ μὴ διδόντος βοήθειαν πρὸς τὸ τὴν ἀμαρτίαν φυλάξασθαι, ἣν δίδωσιν ἄλλοις τισίν. Αὕτη δὲ ἡ βοήθεια οὐχ ἡ τῆς χάριτος ἐπιρροή μόνον ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξωθεν φυλακὴ, δι' ἧς αἱ τοῦ ἀμαρτάνειν ἀφορμαὶ ἀναιροῦνται τῇ ἐκ Θεοῦ βοηθείᾳ, καὶ ὁ πρὸς τὴν
25 ἀμαρτίαν ἐρεθισμὸς ἐπέχεται. Βοηθεῖ δὲ ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ κατὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ τῷ φυσικῷ τοῦ λόγου φωτὶ καὶ τοῖς ἄλλοις φυσικοῖς ἀγαθοῖς, ἃ δέδωκεν αὐτῷ. Ἐπεὶ τοίνυν τὰ τοιαῦτα βοηθήματα ἀφαιρεῖ τινῶν, τῇ αὐτῶν πράξει τούτου προσήκοντος, καθόσον ἀπαιτεῖ ἡ θεῖα δικαιοσύνη, λέγεται τούτους σκληρύνειν, ἢ ἀποτυφλοῦν, ἢ τι τῶν εἰρημένων.

30

CLXIII. — Περὶ προορισμοῦ καὶ ἀποδοκιμασίας καὶ ἐκλογῆς θείας.

Ἀνάγκη δὲ τὴν προειρημένην τῶν ἀνθρώπων διάκρισιν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξ αἰδίου τετάχθαι, ὡς καὶ πάντα τὰ γινόμενα ἐκ Θεοῦ καὶ προῶπται τῇ
35 αὐτοῦ σοφίᾳ καὶ τέτακται. Οὓς μὲν οὖν προδιετάξατο ὀδηγησομένους εἰς τὸ τέλος, προορίσαι λέγεται, ὡς ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους· „Ὅς προώρισεν ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν, κατὰ τὴν πρόθεσιν τῆς βουλήσεως αὐτοῦ“. Οἷς δὲ ἐξ

11 Eccl. 15, 12 12 Eccl. 15, 21 14 Iac. 1, 13 15 Ex. 10, 1 16 Is. 6, 10
18 Is. 23, 17 20 Rom. 1, 28 36 Eph. 1, 5

αἰδίου μὴ δοῦναι τὴν χάριν ταύτην προδιετάξατο, ἀποδοκιμάσαι λέγεται, ὡς ἐν τῷ Μαλαχίᾳ· „Τὸν Ἰακώβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα“. Τῷ δὲ τῆς τοιαύτης διακρίσεως λόγῳ ἡ θεία καταλαμβάνεται ἐκλογή, ὡς ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους· „Ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου“. Δῆλον οὖν, ὅτι προορισμὸς καὶ ἀποδοκιμασία καὶ ἐκλογή, μέρος τι τῆς θείας προνοίας. Οὐδ' ἐπάγουσιν ἀνάγκην. Ἡ γὰρ θεία πρόνοια, ὡς δέδεικται, τὸ ἐνδεχόμενον τῶν πραγμάτων οὐκ ἀναιρεῖ. Ὅτι δὲ τοῦ προορισμοῦ καὶ τῆς ἐκλογῆς οὐκ ἔστιν αἴτιον ἀνθρώπινά τινα ἔργα, δῆλον ἢ γένοιτ' ἂν f. 139 οὐ μόνον ἐκ τοῦ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τοῦ προορισμοῦ οὕσαν ἀποτελεσμα, ὑπὸ τῶν ἔργων μὴ προλαμβάνεσθαι ἀλλὰ καὶ πάντων ἀνθρωπίνων ἔργων 10 αὐτὴν προηγείσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ τὴν θείαν θέλησιν καὶ πρόνοιαν αἰτίαν εἶναι τῶν γινομένων. Ἀδύνατον δὲ εἶναι τι αἴτιον τῆς θείας θελήσεως καὶ προνοίας, εἰ καὶ τῶν τῆς προνοίας ἀποτελεσμάτων, ὁμοίως δὲ καὶ προορισμοῦ τινός, δύναται ἕτερα εἶναι αἰτία. „Τίς γάρ, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, δέδωκεν αὐτῷ πρότερος, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ὅτι ἐξ 16 αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ τὰ πάντα· αὐτῷ τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν“: —

LIVRE QUATRIEME.

Préambule.

BIBLION TETARTON.

I. — Προοίμιον.

„Ἴδου ταῦτα ἐκ μέρους τῶν ὁδῶν αὐτοῦ εἴρηται, καὶ εἰ μόλις μικρὰν σταγόνα τῶν λόγων αὐτοῦ ἀκηκόαμεν, τίς δυνήσεται τῆς αὐτοῦ βροντῆς τὴν μεγαλειότητα καταλαβεῖν“, ἐν τῷ εἰκοστῷ πέμπτῳ κεφαλαίῳ φησὶν ὁ Ἰώβ.

Πασῶν γὰρ τῶν τελειοτήτων ἐκ τῆς ἄκρας κορυφῆς τοῦ Θεοῦ κατερ- 80 χομένων, ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῶν ταπεινοτέρων ἀρχόμενος, καὶ κατὰ βαθμὸν ἀνιών, ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν ἀφικνεῖται, τοῦ Θεοῦ δεδωκότος αὐτῷ τὴν δύναμιν τοῦ οὕτως ἀνιέναι. Καὶ εἰσὶν αἱ ὁδοὶ αὗται μία, ἥτε τῶν πραγμάτων ἐκ τοῦ Θεοῦ δηλονότι κατάβασις εὐτακτος μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων κτισμάτων αὐτοῦ, ὡς ἡ ἡμετέρα πρὸς τὴν θείαν γνῶσιν ἀνάβασις 85 ἀπὸ τῶν ταπεινοτέρων ἀρχομένοις καὶ κατὰ βαθμὸν ἀνιοῦσιν. Καὶ ἐπὶ τῶν σωματικῶν γὰρ κινήσεων ἡ αὐτὴ ἔστιν ὁδὸς δι' ἣν ἀνιμεν καὶ κάτιμεν, τῷ λόγῳ τοῦ τέλους καὶ τῆς ἀρχῆς διαφέρουσα.

2 Mal. 1, 2, 3

4 Eph. 1, 4

14 Rom. 11, 36, 34

27 Iob, 26, 14